

dont la forme est la plus excellente, la législation peut être detestable; tandis que à l'opposé sous le régime dont la forme est la plus imparfaite, peut se rencontrer une excellente législation. Hoc autem maxime pendet a viris qui per publica suffragia ad condendas leges mittuntur. *En pratique* (ait) *la qualité des lois dépend plus de la qualité de ces hommes, que de la forme du pouvoir.* Et proinde concludit: *Voilà précisément le terrain sur lequel, tout dissentiment politique mis à part, les gens de bien doivent s'unir comme un seul homme pour combattre, par tous les moyens légaux et honnêtes, ces abus progressifs de la législation.* In re autem tanti momenti a qua totius nationis salus pendet, gravissima certe obligatio adest plene Summo Pontifici obtemperandi et seponendi factiones. *Pour aboutir là* (ait ipse Summus Pontifex) *una grande union est nécessaire, et si l'on veut y parvenir, il est indispensable de mettre de côté toute préoccupation capable d'en amoindrir la force et l'efficacité.*

III. Quamvis bonum nationis concursus ad urnas politicas expostulet, bonum Ecclesiae universalis (quod certe praevallet) propter circumstantias prorsus singulares et notissimas (ita etiam decernente Pontifice) illum vetat in Italia. Sed aliud est de concursu ad urnas administrativas. SS. mus D. N. (*Encycl. ai Vescovi, al Clero e al popolo d'Italia*) dicit: *Il concorso dei cattolici alle elezioni amministrative è lodevole e più che mai da promuoversi.* Huius autem obligationis ratio (supposita spe fructus in casibus particularibus) est evidens: sic enim ex una parte impediatur ne eligantur massones aliique scelestissimi, qui, si municipii regimen assequerentur, innumera mala in damnum religionis essent perpetraturi; et ex alia obtinebitur ut (saltem in parte) eligantur catholici, qui statim operam salutarem incipient, Locis Piis bene providendo, scholis aliisque publicis officiis personas honestiores praeficiendo, et uno verbo bona summi momenti Religioni et societati procurando.

IV. Quoad modum, qui practice adhiberi debet a catholicis ut electiones iisdem benevertant, notanda sunt sequentia.

a) Parochi omni nisu curent ut parochiani cognoscant necessitatem quod electiones bene succedant et proinde obligationem ad urnas concurrenti bonosque consiliarios eligendi. Hinc parochi ipsi curabunt etiam ut catholici, qui iuxta legem possunt esse electores, in publico albo inscribantur. Bonus exitus orationibus christifidelium est commendandus. In Gallia (ut omnes norunt) cum maxima solemnitate publicae supplicationes ad hoc fieri solent. Potest etiam expedire imo oportere ut parochi industrias particulares adhibeant, ut numerus eorum qui pro catholicis suffragium sint laturi, adaugeatur aut magis in tuto ponatur. Notandum, paroecias rurales magnum bonorum electorum numerum apud nos suppeditare: periculum desertionis (repeto) esse in socialismo, et medium illam impediendi maxime in capsis ruralibus esse ponendum.

b) In Dioecibus, ubi iam vigent Comitatus et Circuli catholici qui de electionibus curam habent, parochis (praeter praedicta) spectabit solum ut eorundem Comitatum directionem sequantur et requisitas notitias suppeditent.

c) Ubi haec directio non adesset, et parochi tota rei huius cura relinquere, ille libellos (vulgo *manualia*), in quibus omnia ad rem explicantur, sibi procurare deberet.

d) Oportet imprimis tempestive conficere elenchum electorum, in quo notandum quinam pro parte catholica sint certi, et quinam sint dubii, et quinam contrarii. Mutationes autem, quae identidem subsequuntur, sedulo adnotentur, ut elenchus ipse, proxime ante electiones, exactus et in plena regula sit.

e) Appropinquantibus diebus electionum, seriem (i. e. *la lista*) eligendorum determinare oportet.

f) Si boni electores tot numero sint ut series a catholicis proposita sine dubio victrix esse debeat, tunc (speciatim in parvis oppidis) in nominibus determinandis qualitates personales tantummodo considerandae erunt, ut scilicet consilarii municipales sint omnes boni catholici, neque desint qui sufficienti dexteritate et instructione officiis principalibus (syndici, assessorum etc.) fungi valeant. In tali enim casu catholici administrationem municipii nedum capessere, sed etiam (ut experientia patet) felici exitu et cum communi satisfactione retinere solent; neque in seria obstacula a parte Gubernii incurrunt; idque quamvis antea viri liberales Municipio ipso potirentur. Dices: Nonne aderit difficultas circa officium Syndici, quod, iuxta hodiernas leges civiles, suscipi nequit sine emissionem iuramenti fidelitatis, et quidem ita ut nulla limitatio, in ipsa illius formula, exprimi possit? Nonne iuramentum hoc modo prolatum ab Ec-

clesia interdicatur? Nonne insuper in Syndici officio exercendo intervenient necessario circumstantiae tales, ut vir catholicus officium simul et conscientiam servare nequeat? Respondeo: Ecclesiae adeo cordi est ut catholici municipia regere atque etiam officium Syndici adimplere valeant, ut (praevia petitione) huius officii acceptationem concedat, simulque doceat quo alio modo limitatio iuramenti exprimi possit, et quomodo Syndicus catholicus in dictis circumstantiis se gerere debeat. Potius difficultates aderunt a parte persecutionum, unde oportet omnino ut consilarii sic electi constanti et impavido animo praediti sint, ut illas (quae caeteroquin non diu durabunt, quum nihil violentum durabile), sine dimissione officii, superare possint.

g) Si autem electores de quibus sit fidendum non adeo abundant, vel si utcumque consilium municipale mere catholicum componi vel sustineri nequeat (prout in magnis civitatibus facile contingit), tunc proponenda erit series (uti aiunt) mixta, in qua scilicet partim sint catholici et partim liberales (exclusis massonibus aut religioni nimis adversis). Talis series dici solet *lista concordata*, nempe efformata praevia conventionione inter utriusque partis ducés, et cum pactis quantum fieri potest (saltem quoad res magis necessarias) religioni favorabilibus. Si denique nequidem series mixta possibilis esset, tunc adnitendum ut saltem pauci catholici iique maxime idonei, in municipium introducantur.

h) Vigilandum tempestive et providendum ne dies pro electionibus designanda futura sit incommoda electoribus ruricolis, prout contingere potest tempore messis.

i) Quoad electores ruricolos, qui ut plurimum ignorantia magna laborant, et facile pro re indifferenti habent sive pro catholicis sive pro massonibus suffragium dent, maxime oportet ut bene edoceantur, et quidem veniendo admodum ad particularia, circa modum practicum, atque etiam illos praemuniendo contra fraudes et dolos quibus subici possent.

k) Providendum ut inter illos, qui schedularum depositioni praeesse debent (it. *al seggio*), catholici non desint.

l) Providendum est etiam ut pro electoribus, qui dictis praesidibus futuri sunt incogniti, non desint testes, qui et ipsi sint electores et de personae identitate fidem faciant.

m) Sedulo cavendum ne sive solutione pecuniae (etsi solum titulo compensationis pro expensis itineris, victus etc.), sive promissionibus, sive minis etc. quidquam fiat, quod (iuxta *Art. 102. 103*) electoribus aut electis poenas infligendi occasionem vel praetextum praebere possit.

n) Denique quam maxime advertendum ut catholici electi, in officio eisdem commisso bene se gerant et lucra etiam temporalia, quae ab eorundem electoribus expectantur, de facto procurent; secus enim pro sequentibus electionibus eorundem favorem essent amissuri.

PUNCTUM VIII.

De medio octavo; oportet scilicet diariis librisque bonis favere, et malis omni nisu adversari.

722. SS. mus D. N. (Encycl. *Etsi nos*) dicit: « Magni refert publicari et longe lateque fluere salubriter scriptis. — Qui capitali odio ab Ecclesia dissident, scri-

« ptis editis decertare, iisque tamquam aptissimis ad nocendum armis uti consueverunt. Hinc teterrima librorum colluvies, hinc turbulenta et iniquae ephemerides, quarum vesanos impetus nec leges frenant, nec verecundia continet! Quidquid est... per seditionem et turbas gestum, iure gestum esse defendunt: dissimulant aut adterant verum. Ecclesiam et Pontificem maximum quotidianis maledictis falsisque criminationibus hostiliter petunt: nec ullae sunt tam absurdae pestiferaeque opiniones, quas non disseminare passim aggrediantur. Huius igitur tanti mali, quod serpit quotidie latius, sedulo prohibenda vis est: nimirum oportet severe et graviter adducere multitudinem ut intento animo sibi caveat, et prudentem in legendo delectum religiosissime servare velit. Praeterea scripta scriptis opponenda, ut ars quae potest plurimum ad perniciem, eadem ad hominum salutem et beneficium transferatur, atque inde remedia suppetant, unde mala venena quaeruntur ».

723. Veniendo autem ad particularia, haec, speciatim pro parochis, sunt sequentia.

I. In sermonibus ad populum ostendant quanta perniciēs ex libris et diariis pravis, proveniat, et quanta urgeat in conscientia obligatio ab eorundem lectione abstinendi. E contra de magna bonarum lectionum utilitate verba faciant, easque studiose omnibus commendent.

II. Speciali modo procurent ut fideles bonis diariis dent nomen; non vero pravis, secus enim diaria, quae bellum religioni inferunt, a catholicis sustentarentur.

III. Valde expediret ut in loco adesset bibliotheca catholica, quae *circulans* dici solet, ad commodum illorum qui, exiguissimam solvendo pecuniae summam, ius bonos libros toto anno legendi habere velint.

IV. Nedum autem expediret sed oporteret, ut libelli in quibus simplici et perspicuissimo sermone exposita essent motiva credibilitatis Religionis quam maxime diffunderentur et in omnibus domibus, simul cum catechismo, invenirentur. Ad

confirmandos christifideles in Religione nihil melius deservire potest quam considerare illa ipsa media quae Deus adhibuit ad illam credibilem reddendam. *Digitus Dei est hic. Si mihi non vultis credere, operibus credite.* Hac de causa duo confeci italico idiomate opuscula, quibus titulus: I MIRACOLI LE PROFEZIE.

PUNCTUM IX.

De nono medio; curandum scilicet ut facilius inveniri possit pecunia, quae sine dubio exigitur, ut ad Religionis tuitionem praedicta adhiberi valeant.

724. I. Iam vidimus quod hodie maxima adest necessitas tuendi religionem, speciatim curando ut reddatur amabilis per opera charitatis et beneficentiae erga pauperes et operarios: item habendo curam iuventutis per oratoria, recreatoria et alia media praeservationis: item promovendo et adjuvando actionem catholicam: item procurando ut benevertant electiones municipales etc. Sed pro his omnibus non sufficit opera et labor, sed exigitur pecunia et quidem multa. Ubinam invenietur? Omnes norunt quantum et quam frequenter pro festis, pro ornatu ecclesiarum et pro innumeris devotiunculis pecunia petatur; et hac de causa pro praedictis rebus longe magis necessariis parum remanet, et certe summae quae exigenter non amplius inveniri possunt. Quid itaque? Nunquid sinendum ut religio in ruinam coniciatur ne devotiunculae deficiant? Quid stultius? Permanerentne devotiunculae si religio periret? Equidem multa, etiam pro cultu, sunt necessaria, sed necessitas respicit substantiam, non vero ordinarie modum et gradum. Insuper non raro contingit ut pluribus iam sufficienter fuerit provisum, vel ut uni rei aliquid detrahi debeat ut alteri provideatur. Hinc legimus in historiis quod Sancti vendiderunt etiam vasa sacra ut aliis maioribus necessitatibus subvenirent. Discretio itaque adhibeatur, et rebus, quae iuxta circumstantias sunt magis neces-

sariae, praeferebantur. Veniendo autem praecise ad casum nostrum, rem hanc bene perspexit et in Congressu catholico Romae habito (an. 1893) solemnissime declaravit Eminentissimus Card. Parocchi, inquit: *Vorrei meno feste religiose, meno musiche, meno candele sugli altari, ma più fede nel popolo, più educazione cristiana, più forte organizzazione e maggior copia di opere salutari; Invece or qua or là vediamo purtroppo spendersi somme favolose in una festa, in una manifestazione pomposa, che ha forse troppo del mondano e del teatrale, e non rade volte lascia strascichi di malcontento e di debiti; mentre molto si poteva risparmiare per opere di educazione, di restaurazione sociale cristiana, di cui è tanto sentita la necessità* Et in alio sermone (11 Iul. 1901) ad E. mos Cardinales, Episcopos et Praelatos dixit: *Dobbiamo ritenere codesta, come l'opera principe, essendo l'opera della fede. Il Crisostomo, interpretando l'estote prudentes sicut serpentes, osserva che, siccome il serpente, quando è assalito, mette in sicuro la testa, così il cristiano deve assicurare la fede, principio e radice delle altre virtù, salva la quale non è difficile salvare il resto. Tale sia la preservazione della fede verso le opere rimanenti.*

II. Ut autem practice hoc etiam in puncto res bene procedant atque efficaciter finis intentus obtineatur, tria exiguntur. 1° Hodie parce procedatur in petenda pecunia pro rebus ad cultum quidem spectantibus sed non necessariis, maxime vero cavendum ne sine consensu Episcopi quidquam novi petatur. 2° Sicut in aliis rebus, ita etiam in ista, recta instructio christifidelibus detur, illis scilicet significando quaenam opera hodie sint magis necessaria, magisque indigeant ut etiam ope pecuniae cum praeferebantur adjuventur. 3° Curandum ut circa pecuniae oblatae administrationem, et rerum sapienter propositarum executionem, omnia ita bene procedant, ut oblatores contenti remaneant, et prout opus erit prosequantur.

PUNCTUM X.

De decimo medio; omni scilicet quo potest modo curandum ut reipsa media praedicta adhibeantur.

725. Quid profecto iuaret, haec scripta fuisse si de facto ad praxim non deducerentur? Ut autem ad praxim deducantur, maxime deservient sequentia. 1° In scholis theologiae moralis et pastoralis haec maxime exponantur et explicentur. 2° Parochi eadem legant et considerent, de iisque in suis conferentiis loquantur. 3° Diariorum atque ephemeridum scriptores de rebus istis adeo necessariis et fundamentalibus serio et saepius agant. Nihil dico de Episcopis, qui sine dubio muneri suo satisfacturi erunt.

CONCLUSIO

726. Manus itaque operi admoveamus. Hodie adhuc superest remedium, et magna ex parte pendet a nobis.

Media supra exposita sunt in manu nostra, sunt necessaria, sunt efficacissima, sunt insuper talia ut satis facile imo cum vera animi delectatione adhiberi possint. Quid enim iucundius quam pauperibus subvenire, omnibus bene facere, religionem reddere amabilem, iuventutem salvare etc.?

Certe exigitur etiam labor; sed laboremus magno animo et labori non parcamus, quia necessitas est vere extrema; agitur enim de impedienda generali apostasia a religione et totali ruina societatis.

Laboremus, planeque persuasi simus quod (ut dicit SS. mus D. N.) nihil est medium inter laborem et interitum. Heu quantum laborant inimici nostri! Laboremus ad salutem quantum ipsi laborant ad perditionem.

Laboremus sub directione S. Sedis et Episcoporum nostrorum, atque ita ut hostibus catholici nominis viribus unitis murum aeneum opponamus.

Laboremus constanter, genereose, impavide. Pro nihilo habeamus incommoda: impedimentis et persecutionibus (ab operibus Dei inseparabilibus) non terreamur, sed ad prosequendum magis magisque accendamus; nec simus sicut qui in pugna, parvo vulnere accepto et viso sanguine, expallescent, animo deiiciuntur et fugam arripiunt.

Laboremus amore Dei, amore religionis, amore humanitatis, amore salutis aeternae fratrum nostrorum. Sic laborem non sentiemus. *Ubi amatur, non laboratur, et, si labor est, labor amatur.*

Laboremus denique, enixe et ex toto corde rogando Deum, ut labores nostri, quo citius fieri potest, felici exitu et cum triumpho religionis coronentur.

CAPUT XXXI.

De cautelis hodie apud nos adhibendis propter leges civiles.

727. Expono sequentes articulos ex novo codice poenali, et ex lege vulgo *sulla pubblica sicurezza* extractos; quorum notitia, speciatim ad cavendum a gravibus poenis (quantum salva conscientia possibile erit), parochis (in Italia) utilis esse poterit.

EX CODICE POENALI.

Degli abusi dei ministri dei culti nell'esercizio delle proprie funzioni.

Art. 182. « Il ministro di un culto, che, nell'esercizio delle sue funzioni, pubblicamente biasima o vilipende le istituzioni, le leggi dello Stato. o gli atti dell'Autorità, è punito con la detenzione sino ad un anno e con la multa sino a lire mille.

Art. 183. « Il ministro di un culto, che prevalendosi della sua qualità, eccita al dispregio delle istituzioni, delle leggi e delle disposizioni dell'Autorità, ovvero all'inosservanza delle leggi, delle disposizioni dell'Autorità, o dei doveri inerenti ad un pubblico ufficio, è punito con la detenzione da tre mesi a due anni, con la multa da lire cinquecento a tremila e con l'in-